

Улаанбаатарт: ӨНӨӨДӨР

УЛС ТӨР

ЭЭЖҮҮДЭЭ ДЭМЖИЖ, АХМАДУУДДАА БОЛОМЖ ОЛГОВ

II нүүрт

ОНЦЛОХ ХУУДАС

ТАНИЛЦ: ДОЛДУГААР САРЫН 1-НЭЭС ХЭРЭГЖСЭН ХУУЛИУД

V нүүрт

Дугаарын 60 мөр

Бид ч гэсэн хуультай болмоор байна

Г.ГАНЧИМЭГ

Өнөөгийн нийгэмд ондөр цалин хангамж, дураараа дургидаг эрх ямбыг төрийн албан хаагчид илүү хүртэж байгаа гэвээ дэгдүүлсэн болохгүй. Тэр дундаа нийгмийн салбарт ажиллаж буй гэдэг утгаараа эмч, багш нар л хамгийн түрүүнд цалингаа нэмүүлж, яз бурийн хотолбөр, татаас тулхээсээр орон сууцанд орж, мөн бага хуутгай зээл гээд хүртэж үйлчилгээ нь арай ондоо. Сүүлдээ бур салбар салбараараа хуультай болж, хууль, эрхзүйн орчинд өөрсдийгээ хамгаалуулдаг "шидэц саваа"-тай болох гэж байна.

Үргэлжлэл нь III нүүрт

ЦАГААН ХУВЬСГАЛЫН ЦААД ЗОРИЛГО НЬ
УЛСАА ХОРЛОХ ЮМ БИШ ҮҮ

Гэрээ зүргийг Г.АРГУУЖИНН

Б.ЭРХЭС

Монгол Улсын 26 жилийн түүхэнд анх удаа Төрийн тэргүүнээ сонгог сонгуулийн санал хураалтыг дахин хийхээр болсон Хариуцлагагүй иргэд, хайхрамжгүй төр засаг, хар пиар нь хэтэрсэн нэр давшигчид, намуудын хар гайгаар долоон тэрбум төгрөгийг дахин урх нь тодорхой болоод байгаа. Зургадугаар сарын 26-ны одрийн санал хураалтад хүчингүй саналын хуудас 18 мянга гаруй тоологджээ. Хэрээ тэд иргэний үүргээ ухамсарлад аль нэг нэр давшигчийг дүгүйлсан бол долоон тэрбум төгрөг салхинд хийсэхгүй байв. Ажлаас нь чөлөө огсоор байхад амралтын өдөр хэмээн агаар салхинд гарчихсан, онгте мөнгө харж сусаар огтхон ч саналыг өгөгүй 600 гаруй мянган иргэд үүргээ билеүүлсэн бол ийм завхарсан асуудал үүсэхгүй байлаа. Таны миний хүүхдийн сургууль, цэцэрлэгийг барих, цаашлаад иддэг талхны нь монголоос долоон тэрбумыг хумслахгүй байсан юм.

Үргэлжлэл нь III нүүрт

ЧУУЛГАНЫ ТАНХИМААС

Иргэдийн амьдралд улаан гэрэл асаасан хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжсэн гэв

Н.БАТЗАЯА

Үрд хожид ард иргэдийн чихэнд сонсогдоогүй нэгэн нэршил сүүлийн үед трэнд болж буй. Тодруулаад хэлжээд, уналтад орсон улс эх орнихао эдийн засгийг аврах ганц арга нь Олон Улсын валжийн сангийн "Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хотолбөр" хэмээн эрх баригчид үзсэн хэрэг. Энэхүү шийдвэрийн гаргаснаас эхлээ сонин, хөвгүүлийн тэргүүн нүүрэнд ОУВС-ийн өргөтгөсөн хотолбөртэй холбоотой мэдээлэл гарч

Үргэлжлэл нь II нүүрт

САЙН МЭДЭЭ

ИРАН УЛС РУУ МАХ
ЭКСПОРТОЛЖ ЭХЭЛЖЭЭ

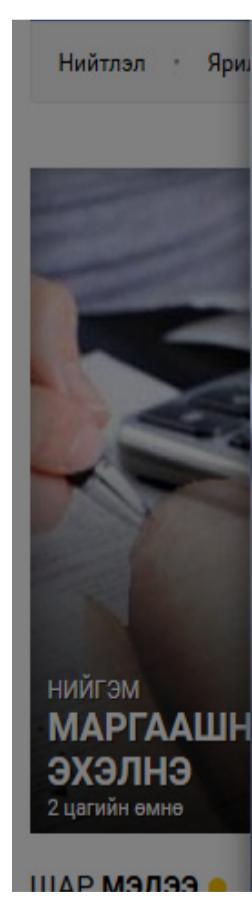
Б.ТОГОХ

Засгийн газрын 2016-2020 оны үйлажиллагааны хотолборт "Эрүүл хүнс - Эрүүл Монгол хүн" зорилтыг дэвшүүлж, энэ зорилтын хүрээнд Мах, сүүний анхдуугаар аяныг улсын хэмжээнд зарлан хэрэгжүүлж байна. Мах, сүүний анхдуугаар аяны хүрээнд өнгөрөгч баасан гарагаас эхлэн Монгол Улсаас Иран улс руу хонини мах экспортолж эхэлжээ. Тодруулбал, "Eco food trading" ХХК, "Darkhan meat foods" ХХК хамтран Иран улс руу 4000 тонн мах экспортлох гэрээ байгуулан онөөдөр эхний ачилтаа хийлгээ. Үйл ажиллагаанд ХХААХҮ-ийн сайд П.Сэргэлэн, ХХААХҮ-ны ХҮБХЗГ-ын дарга Т.Гантогтох, "Darkhan meat foods" ХХК-ийн захирал М.Энхбаттар, "Eco food trading" ХХК-ийн захирал А.Амирбек болон бусад албаны төлөөлөл оролцлоо.

Үргэлжлэл нь III нүүрт

MINFO АПП

Тал нутгийн өдөр тутмын
мэдээ мэдээлэл таны гар...TATAX
PLAY STORETATAX
APP STORE

ХААН банк

	Авах	Зарах	Авах	Зарах	Авах	Зарах	Авах	Зарах
АМ.ДОЛЛАР	2348.00	2364.00	ФУНТ	3011.00	3106.00	АМ.ДОЛЛАР	2345.00	2365.00
ЕВРО	2656.00	2709.00	РУБЛЬ	38.80	40.70	ЕВРО	2629.00	2738.00
ИЕН	20.92	21.24	ЮАНЬ	345.00	349.50	ИЕН	20.55	21.48

Худалдаа хөгжлийн банк

	Авах	Зарах	Авах	Зарах	Авах	Зарах		
ФУНТ	2991.00	3115.00	РУБЛЬ	37.67	42.60	ЮАНЬ	345.00	349.20
ИЕН	345.00	349.20						

Өчигдрийн 19.00 цагийн байдалаар

ИРГЭДИЙН АМЬДРАЛД УЛААН ГЭРЭЛ АСААСАН ХӨТӨЛБӨРИЙГ ҮР ДҮНТЭЙ ХЭРЭГЖСЭН ГЭВ

Гэрэл зүргийн ГЛАРИ УУЖИЛСАН

Үргэлжлэл. Түрүүч нь I нүүрт

Хамгийн сүүлд гэхэд энэ сарын 1-нээс эхлэн автобензин, шатахууны онцгой албан татвар, приус машины татвар тэглэлтийн хугацаа дуусч, гаалийн онцгой албан татвар 50 хувиар нэмэгдлээ. Энэ мэтчилэн иргэдийн амьдралд улаан гэрэл асаасан олон шийдвэр бий. Нөгөөтэйгүүр, тус хөтөлбөрийн хүрээнд БНХАУ төгрөг юаны своп хэлцлийн хугацааг сунгах замаар дэмжник хамтран ажиллах, Дэлхийн банк, Азийн хөгжлийн банк зэрэг олон улсын банк, санхүүгийн байгууллага, Япон, Солонгос зэрэг хоёр талт туншлэгч орнуудаас нийт гурван тэрбум орчим гаруй амдолларын хөнгөлөлттэй зээлийн санхүүжилтийг төсвийн

оруулж ирлээ. Тиймээс өнөөдөр өгсөн мэдээлэлд чинь ундэслэж хэдэн зүйлийг асууя. Шатахуунь жижиглэнгийн үнэ төдийлон нэмэгдэхээргүй байгаа гэдгийг юу гэж томиёолох юм бэ. Нэмэгдэнэ гэх үү, нэмэгдэхгүй гэх үү. Мөн гадаадын хөрөнгө оруулагчдын итгэлийг сэргээв гэж бичсэн байна. Хэчинэн хэмжээний гадаадын хөрөнгө оруулалт орж ирсэн бэ.

Ж.Эрдэнбат: Хаана ямар хөрөнгө оруулалт орж ирж байгааг тоолоод суудаг хүн нь биш.

Ж.Мөнхбат: Иран улс руу эхний экспортын махыг явуулсан

-Иран улс руу мах гаргах ажлын гэрээ хийгдээд эхний ачилт хийгдэж байна. 400 мянган толгой хонь гаргах асуудал шийдэгдлээ. Хүнд хөдөө аж ахуй хөнгөн үйлдвэрийн сайд П.Сэргэлэн уг ажлын гэрээг хийж, эхний ачилтын арга хэмжээнд оролцсон Иран улс руу мах гаргах ажил малчдын амьдралд эерзгээр нөлөөлнө. Мөн махны экспорт нэмэгдэнэ.

Л.Болд: Төрийн залгамж халаа алдагдсан нь харамсалтай байна

-Иран руу мах гаргах талаараа мэдээлж байгаад баярлалаа. Ямартай ч энэ асуудал ажил хэрэг болоод явж байгаа юм байна. Урагшаа харахаараа л ургэлж болохгүй, бүтэхгүй гэж ярьдаг. Энэ бол одоогийн Засгийн газрын хүрээнд ажил хэрэг болоод бүтчихсэн зүйл биш л дээ. Би маш сайн санаж байна. Ерөнхийлогчийн айлчлалыг 2012 онд зохион байгуулж байлаа. Тухайн үед Гадаад харилцааны сайд болон бусад олон сайд нартай уулзаж, Монгол, Иран улсын худалдаа, эдийн засгийн харилцааг дэмжих асуудлаар санал солицсон. Тэр дундаа мах худалдаалах талаарярилж, Иран улсын төлөөлөгчдийг хүлээн авч

иадууддаа б
юм. Одоогоор ахмадууддаа жилд хоёр удаа насны хишиг олгож байгаа нь эдийн засгийн нөхцөл байдалтай холбоотой гэж салбарын сайд хэлсэн Н.Номтойбаяр сайд “Цаашдаа эдийн засаг тогтворжиж, өсөлтийн гараахын хэрээ насны хишгийн улирлаар олгох, сараар олгох гээд нэмээд явахыг зорьж байгаа” гэж УИХ-ын чуулгандаа хэлж байлаа. Өнгөрсөн долоос хоногт олон нийтийн дундаж ярианы сэдэв болсон асуудал бол тэтгэврийн насны өөрчлөлт. Энэ талаар салбарын сайд тайлбарыг оглоо. Тэрбээр “Тэтгэвэрт гараах насанд өөрчлөлт оруулж байгаа ч гэлээ гол нь иргэдэд сонголт бий болгож байгаа явдал юм. Эмэгтэйчүүд 30 жил эрчүүд

байсан. Манайхаас тэр үед Хөдөө аж ахуйн сайд байсан Х.Баттулга энэ асуудлыг нэлээд шаргуу хөөцөлдсөн юм. Энэ олон жилийн дараа өнөөдөр үр дүн нь гарч байгаа юм байна. Төрийн ажлын залгамж халаа гэж үүнийг хэлж байгаа юм. Түүнээс өнгөрсөнөө буруутгаад тоть шиг өмнөх цаг үеийн бүх юм муухай гэхийг хэлдэггүй юм. Өмнө нь хийгдэж байсан ажлыг бид үргэлжлүүлээд энэ шатанд хүрглээ гэж ярих ёс жудаг харагдахгүй байгаа нь харамсалтай. Та бүхэн энэ сэдвийг очер дайруулан өнөөдөр оруулж ирсэн нь өмнөх Засгийн газрын муг л ярих гэсэнтэй холбоотой бололтой. Гэхдээ энэ арга явахгүй ээ. Одоо баттерей дууссан.

Ул уурхайгаас хараат хүрэн эдийн засгаа солонгоруулж, аялал жуулчлалыг дэлхийн жишигт хөгжүүлэх бодлогыг БОАЖ-наас баримталж байгаа. Тэгвэл өнгөрсөн баасан гарагт БОАЖ-ын сайд Д.Оюунхорол Энэтхэгийн үндэстэн дамнасан Cox&King аялалын компанийн Бизнесийн хөгжлийн тусгай төсөл, дотоодын аялал жуулчлал хариуцсан захидал Сандийн Дааял болон Ерөнхий менежер Ичча Дупиа наартай уулзлаа. Энэ компанийн суурийг тэртээ 1758 онд тавьсан гэж уздэг бөгөөд дэлхийн анхны аялал жуулчлалын компани гэдгээрээ бахархдаг тухайгаа төлөөлүүд нь танилцуулж байв. Компанийн салбарууч

М.Оюунчимэг:
Нүүрсний экспорт тооц
нэг тэрбум
ам.долларын ашиг
олсон

-Эдийн засгийн нөхцөл байдлыг нэлээд анхаарч байна. Сүүлийн 10 орчим сарын хугацаанд нүүрсний экспортогоос манай улсын гадаад худалдаа нэг тэрбум ам.долларын ашигтай ажиллажээ. Энэ бол амаргүй ажил. Яагаад гэвэл өмнөх дөрвөн жилд нүүрсний үз 25 ам.долларт хүрч унасан. Дэлхийд нүүрсний экспортоор нэгдүгээрт орох хэмжээнд хүрчээ. Харин нүүрсний эдийн засгийн үр ашгийг иргэд рүүгээ чиглүүлэх ажлыг хийж эхэлийн гэж бодож байна. Ерөнхий сайдаас асуумаар байна. Эдийн засгийн үр дүнгээр иргэдийнхээ нийгмийн асуудлыг шийдвэрээд ОУВС-аас зөрчилдөх зүйл бий юу.

Нүүрсний үнэ өссөн ч
эргээд буурч байна

-Бид оддсон боломжийг цай

ХААЛТАА ХИЙНЭ

УИХ-ын нэгдсэн чуулганы нэгдсэн хуралдааны ирэх долоо хоногийн хуралдааны төв, хэлэлцэх асуудлын жагсаалтыг УИХ-ын даргын дэргэдэх Зөвлөл баталлаа. Тодруулбал, энэ долоо хоногт Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2016 оны гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан болон “Монгол Улсын 2016 оны төсвийн гүйцэтгэлийг батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлэг, Багшийн хөгжлийн тухай хуулийн төслийн узлэл баримтлалыг хэлэлцэх эсэх, Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцэх юм байна. Мөн энэ долоо хоног чуулган хуралдсанаар хаврын ээлжит чуулганыг хаахаар болжээ.

ХУУЛЬ МЭНДЛЭВ

ΛΥΔ

хоногтахмадуудад зориулсан шинэ хууль бол эхчүүдэд, өрх толгойлсон эх, эцэгт хай хуулийг шинээр баталлаа. Засгийн нийгмийн хамгааллын яамны зүгээс дэд чиглэсэн, хүн амын хөгжлийг дэмжсэн авч хэрэгжүүлж, хууль санаачилж буйн . Эдгээр хуулиудын хэрэгжилт, хамрах суудалд иргэдийн зүгээс тодруулах зүйл н тайлбарыг ийнхүү өгч байгаа юм. Энэ д УИХ-ас баталсан Ахмад настны тухай “санах тухай” хэмээн тодотгож байв. Тэр сарын 1-нээс хэрэгжиж эхлээ. Уг тай олон зүйл бий. Тэр дундаа ахмадуудаа оломжийг төрөөс дэмжсэн явдал. Ажилд осго тавьдаг нь мэдлэг боловсролтой, тур чадвартай олон ахмад настанд саад ийг шинэ хуулиар шийдвэрлэж зөвлөх алgon хэрэгжүүлж байна. Хуульд багтсан ээж ахэлсан заалт бол “Насны хишиг”

юм. Одоогоор ахмадууддаа жилд хоёр удаа насын хишиг олгож байгаа нь эдийн засгийн нөхцөл байдалтай холбоотой гэж салбарын сайд хэлсэн Н.Номтойбаяр сайд “Цаашдаа эдийн засаг тогтвржиж, осолт гарахын хэрээр насын хишигийн улирлаар олгох, сараар олгох гээд нэмээд явахыг зорьж байгаа” гэж УИХ-ын чуулгандаа хэлж байлаа. Өнгөрсөн долоос хоногт олон нийтийн дундаж ярианы сэдэв болсон асуудал бол тэтгэврийн насын өөрчлөлт. Энэ талаар салбарын сайд тайлбар өглөө. Тэрбээр “Тэтгэвэрт гарах насандаа өөрчлөлт оруулж байгаа ч гэлээ гол нь иргэддэд сонголт бий болгож байгаа явдал юм. Эмэгтэйчүүд 30 жил эрчүүд

35 жил нийгмийн даатгалын шимтгэл төлсөн бол тэтгэвэрт гарах насаа хүлээхгүйгээр өөрөө шийддэг болж байгаа юм. Өнөөдөр 20 жил шимтгэл төлсон иргэд 55, 60 насандаа тэтгэвэрт гарах хуультай бол дээрх сонголтыг хийснээрээ 22 насандаа ажил хийж, шимтгэл төлж эхлээд 52, 57 насандаа тэтгэвэрт гарах эрх нээгдэнэ гэсэн уг. Гэхдээ 20 жил ажиллаад 55, 60 насандаа тэтгэвэрт гарах хуучин нөхцөл маань ч хадгалаагдаад явах юм. Тиймээс энэ насыгаажимдаа 60, 65 хүргэж өсгөх бодлого ч ургэлжилнэ” гэсэн юм. Мен энэ өөрчлөлттөй холбогдуулж ахмадуудын талд шийдвэр гаргасан нэг алхам бол ажил одогч захиргааны санаачилгаар ахмадуудыг тэтгэвэрт гаргадаг байдлыг халж буй юм. Эх, олон хүүхэдтэй эх, эцэгт тэтгэмж олгох тухай хуулийг УИХ өнгөрсөн баасан гарарт баталж, ирэх оноос хэрэгжүүлэхээр боллоо. Энэ хуульд жириймсэн эмэгтэйчүүд, бага наслын хүүхдээ харж буй эхчүүд, олон хүүхэдтэй өрх толгойлсон эх, эцгүүд хамаарна. Манай улсын хүн амын дунд залуучуудын эзлэх хувь өндөр байгаа ч энэ цонх үе тийм ч уданаа үргэлжлэхгүй. Түүнчлэн шинээр торөлт буурах хандлагатай байгаа тул төрөөс дэмжих арга хэмжээг авч эхэлсэн нь энэ юм. Тэр ч утгаараа цонх чейиг уртасгах алхам гэж тайлбарлах хүн олон байна.

ҮЗЭЛ БОДОЛ

ЦАГААН ХУВЬСГАЛЫН ЦААД ЗОРИЛГО НЬ УЛСАА ХОРЛОХ ЮМ БИШ ҮҮ

Үргэлжлэл.
Түрүүч нь I нүүрт

Энэ бүхний бууруг улс төрийн намуудаас гадна иргэн та ч хулэх учиртай. Хэрэв та иргэний үүргээ билүүлсэн бол таван хүүхийн цэцэрлэг барих монгөөр нэгжэн хүнийг дугуйлахын төлөө дахин санал хураалт явуулж цаг хугацаа үрэхгүй байсан нуух юн. Гэтэл дахин сонгуульд зарцуулж буй долоон тэрбум төгрөгийг ч мөнгө гэж тоохгүй байгаа улсторчид цагаан хуудас өгөхийгиргэдүриалж,өөрийн мэдлийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр өдөр шоногүй сорог сурталчилгаа цацаж байх юм. Тэр дундаа нэгдүгээр шатны сонгуулиар ард түмний 30 хувийн итгэлийг хүлээж байсан С.Ганбаатар иргэдийг буруу зүйлд уриалан дуудаж байгаа нь хэрээ хэтэрээз.Өөрийгоо Ерөнхийлөгч болсон хэмээн ярыж, санаалаа луйвардуулсан учраас цагаан хуудас өгөхийг уриалсан гэх. Гэвч начир дээрээ түүний энэ үйлдлийн цаана ямар тогтолц явагдаж байгааг хэвлэл мэдээллийн хангалийтай бичиж буй.Өөроор хэлбэл, нэгдүгээр шатны санал хураалтад хамгийн их санал авсан нэр дэвшигч Х.Баттулга, хоёрдугаарт орсон М.Энхболд нар дахин санал хураалтаар сонгогчдын 50+1 хувийн санал авахгүй бол энэ удаагийн сонгууль цуцлагдаж, улс төрийн намууд дахин шинээр нэр дэвшигч тодруулна. Тэр тохиолдолд МАХН-ын дарга Н.Энхбаярын ялтайд тооцож хугацаа дуусч Ерөнхийлөгчид өрсөдөх эрхтэй болох юм билээ. Тиймээс л МАХН-ын даргыг өрсөдүүлж үзжүүлж, ийм явуу улсторжилт хийж, төрийн ажлын санаатайгаар гацахаар шантааж хийж байгаа нь хэнд ч илхэн болжээ. Хэрвээ шинэ сонгууль болвол эзлжит бус чуулганыг дахин зарлаж, сар гаруйн хугацаанд сурталчилгаа өрнөж, хар мэдээллийр ард түмэн хоорондоо талцаж хэрэлдэнэ гэсэн уг. Хадлан тарилангийн ажил эхэлчихсэн байхад нэг хүнийг сонгож гэж нийтээрээ талцаж хэрэлдэхэд хүриз. Дахин санал хураалтад зарцуулах монгонюес гадна шинээр сонгууль хийвэл бараг л 30 орчим тэрбум төгрөг болно гэсэн тооцоо гарчээ. Түйдсан эдийн засагтай улс оронд энэ ямар их мөнгө билээ. Гаднаас доллар гүйлгачилж суугаа атлаа нэг улсторчийн аманад багтаж, улсынхаа эдийн засгийг туйтуулах хүсэл ард түмэнд байхгүй биз.Хэчинэн сургууль цэцэрлэг, хэдэн арван ахмадын тэтгэвэр, ядарсан иргэдийн

циалинг измичих мөнгийг бид ганцхан нэр дугуйлахын төлөө үрэх гэж байна вэ. Хамгийн багадаа л 5000 хүүхийн сургууль, цэцэрлэгийн монгөөр чигээгдэж байгаа нь үүнийг батлах бий ээ. Тиймээс төрийн эсрэг тэмцэлдүүрийн үзүүлэлтэй бий. Ажлын өдрийг амралтын өдөр болгосон учраас байгууллагууд санал огснийг нь баталгаажуулах баримтыг нь харж байж цалинг нь олгох зэрэгээр төр томөр нүүрээ харуулж байхад нийхэжин шахуу санал огсон хэрэг. Ард иргэдийг сонгуулиас залхах ажлыг улсторчид өөрсдөө л хийсэн. Тэгсэн атлаа бууруг нэгнээсээ эрж, луйвардуулчихлаа хэмээн

хүсээд бий шинэ сонгуулийг хийхээс өөр аргагүйд хүрэх билээ. Өмнө хэлсэнчлэн, дахин санал хураалт болоход улс төрийн намуудаас гадна иргэдээ өөрсдөө буруутай. Тиймээс иргээ хүний үүргээ биелүүлж санал хураалтдаа идэвхтэй оролцэ. Таны миний үүрэг учраас иргэдийг буруу зүйлд турхирч, шинэ сонгууль хийгэсэн явуу улс төрөө түр хойш нь тавыаар байна, улсторчид, улс төрийн нам түүний фанатууд аа.

Хуульдаа өөрчлөлт оруулъя

Ийм л гарц одоо харагдаж байна. Болдогсон бол туйлдсан эдийн засаг бодоод улс төрийн намуудаас хуульдаа өөрчлөлт оруулаад ч болов хамгийн ондөр санал авсандаа боломж олгочихвол болмоор юмсанж. Тэртэй тэргүй нэг хэсгийн бишийн ард түмний 40 гаруй хувь буюу 500 гаруй мянган хүний санал авсан учраас нэр

Харин энэхүү Багшийн хөгжлийн хууль гэгчийг ардын болоод гавьяатай, гавьяатай багш наар өөрсдөө санаачлан Н.Учрал гишүүний чихэнд шивнэв үү, алж эсвэл нийгмийн салбартаа ажил хийсэн дур үзүүлж, хүний сэргээлийг татахын тулд эрхэм гишүүн өөрөө санаачлав уу гэдэг нь зоосны хоёр тал. Сүүлийн үед энд тэнд болж буй элдэв янзын тавилттай уулзлатлад итгэхэд бэрх болсон цаг. Ихэнх нь алж нэг сонгуулийг угтаж хийдэг жүжиг болсон л доо, хөөрхий.

Гэхдээ багш хөгжжэ, улам бур болсовсрохыг эсэргүүцэж байгаа юм биш. Харин ямар ч мэргэжлийн хүн бүхий л талаараа хөгжжээд заавал Монгол Улсын хууль тогтоох дээд байгууллагаар хууль батлуулах гээд байгаагийн нарийн учрьж сайн ухаж ойлгохгүй байна. Багш наар өөрөө өөрсдийгээ хөгжүүлж хүчирдэгтэй бололтой. Тэгээд л хуулиар далайлган байж хөгжлийн тухай асуудлаа арай гэж шийдвэр лүү уу. Бүхэл бутэн салбарраа ингэж дамжуурахаар чинь олон мянган шавь нар чинь хэнээс үлгэр дуурнал авч, энэ улс орон хэзээ хөгжлийн зөв замдаа орох юм бэ. Яагаад заавал төрийн албан хаагч гэхээрээ л элдэв янзаар халамжлуулан бооцийтуулж, түүний нь зардал чирэгдэгтэй хувийн хэвшлийнхэн яс маахаа цайдал зүтгэсэн хөлсүүчээрээ толж байх ёстой юм бэ. Хувийн хэвшлийнхэн л энэ улсын төсөв тавараараа тэтгэж, тэнд ажиллаж буй иргэд хөчинээр авран илүү цагаар ажилласны хэн ч таашгүй. Товчондоо, энэ улсын эдийн засаг тэдний нутруун дээр л дүүжигнэж явваа нь үнэн.

Тэгсэн мөртлөө тэд хамгийн ондэр тавараыг хайр найржүүг төлж, жаахан алдаа дутагдал гаргавал хамгийн чангаар шийтгүүлж баалуулж, бас л торгуулж, шийтгэвэр төлж улсын төсөвийг бурдуулна. Ер нь хувийн хэвшлийнхэн ажил хийсэн ч тосөв бурдуулна, ажиллагаагүй ч тосөв бурдуулж бичигдээгүй хуулийн зөв замдаа орох юм бэ. Яагаад заавал төрийн албан хаагч болж угуулах гэдэг хоёр сонголт энэ нийгэмд бий. Тэгвэл учлаарай, аидл тэгш хууль, эрхээний орчныг л хувийн хэвшлийнхэн яг одоо хүсч байна.

Яагаад төрийн алба гэсэн сэтэртэй болгон хуулиар хамгаалуулж, хувийн хэвшлийнхэн хуулийн шийтгэл хүлээж байж ёстой юм бэ. Бид ч гэсэн Хувийн хэвшлийнхэн хөгжүүлэх эсвэл хөхнүүн дэмжих хуультай болмоор л байна шүү дээ. Яагаад болохгүй гэж. Угүй бол салбар салбараар нь хууль гаргаж учиргүйтэхээ болчихвол ямар вэ.

САЙН МЭДЭЭ

Үргэлжлэл.
Түрүүч нь I нүүрт

Исламын Бүгд Найрамдах Иран Улсад монгол хонини махыг экспортлож эхэлсээр махны экспортны зах зээлийг орлогтож, мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийн засгийн эргэлтэд оруулах юм. Мөн малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх, тэдний амьжижрааг дээшилжүүлэх, ажлын байрьг нэмэгдүүлж, орон нутгийн тогтвортой хөгжлийн хангах боломж бүрдэж байна. Нөгөө талаараа мал боловсруулах салбарын өрсөлдөх чадварыг сайжруулах, бүтээгдэхүүний нэр төрлийг

олшируулах, экспортны орлогыг нэмэгдүүлэх юм. ХХААХҮЙН сайд П.Сэргэлэн “Өнөөдор Монгол Улсаас Иран улс руу хонини мах экспортлох” энэхүүн эхэлсээр “Eco food trading” ХХК, “Darkhan meat foods” ХХК хамтарч малчдын хөдөлмөр үзүүлэх. Монгол Улсын эдийн засагт хувь нэмэр болох ажлын эхэллийг тавилаа. Гэрээгээр Иран улсад нийтийн 4000

тонн хонини мах юм. Манай улсын мал сүргийн бүтэц, эргэлтийг тооцоход жилд дундажаар таван сая толгой бол мал буюу 100 гаруй хянган тохиолдаж болтгаж байна. Гэрээгээр “Darkhan meat foods” ХХК 2000 тонн хонини мах экспортлохор гэрээ байгуулсан. Тал бүрдээ төр засагт хувь нэмэр болох ажлын эхэллийг тавилаа. Гэрээгээр Иран улсад нийтийн

байгаа үйл явдал” гэв. “Darkhan meat foods” ХХК-ийн захирал М.Энхбаатар “Манай үйлдвэр нь нэг эзлэж 1500 бог мал, 350 бод мал нийтийн, одорт 20 тонн хонини махыг ангилж савлах хүчин чадалтай. Импорлогчийн захиалтын дагуу хонини махыг Ираны зах зээлийн стандартад нийцүүлэн бэлтгэн, ангилан савлах байна. Шинэ Засгийн газар, ХХААХҮЙ, П.Сэргэлэн сайдын зүгээс монгол малыг эрүүлжүүлэх, махны экспортыг нэмэгдүүлэх зэрэг тулгамдаж байгаа асуудлуудад онцгой ач холбогдолтойг зоримог, хурдтай, хууль эрх зүйн хүрээнд шийдэж байгаад талархаж байна. Энэ эргээрээ махны экспортыг дэмжиж, тулгамдаж байгаа асуудлуудыг шийдвэрээ, уул уурхайн бус ХАА-н гаралтай бүтээгдэхүүний нөөцөө ашиглан орлогго нэмэгдүүлэх боломжтой гэж үзэж байна” гэсэн юм.

Харин энэхүү Багшийн хөгжлийн хууль гэгчийг ардын болоод гавьяатай, гавьяатай багш наар өөрсдөө санаачлан Н.Учрал гишүүний чихэнд шивнэв үү, алж эсвэл нийгмийн салбартаа ажил хийсэн дур үзүүлж, хүний сэргээлийг татахын тулд эрхэм гишүүн өөрөө санаачлав уу гэдэг нь зоосны хоёр тал. Сүүлийн үед энд тэнд болж буй элдэв янзын тавилттай уулзлатлад итгэхэд бэрх болсон цаг. Ихэнх нь алж нэг сонгуулийг угтаж хийдэг жүжиг болсон л доо, хөөрхий. Харин ямар ч мэргэжлийн хүн бүхий л талаараа хөгжжээд заавал Монгол Улсын хууль тогтоох дээд байгууллагаар хууль батлуулах гээд байгаагийн нарийн учрьж сайн ухаж ойлгохгүй байна. Багш наар өөрөө өөрсдийгээ хөгжүүлж хүчирдэгтэй бололтой. Тэгээд л хуулиар далайлган байж хөгжлийн тухай асуудлаа арай гэж шийдвэр лүү уу. Бүхэл бутэн салбарраа ингэж дамжуурахаар чинь олон мянган шавь нар чинь хэнээс үлгэр дуурнал авч, энэ улс орон хэзээ хөгжлийн зөв замдаа орох юм бэ. Яагаад заавал төрийн албан хаагч гэхээрээ л элдэв янзаар халамжлуулан бооцийтуулж, түүний нь зардал чирэгдэгтэй хувийн хэвшлийнхэн яс маахаа цайдал зүтгэсэн хөлсүүчээрээ толж байх ёстой юм бэ. Хувийн хэвшлийнхэн л энэ улсын төсөв тавараараа тэтгэж, тэнд ажиллаж буй иргэд хөчинээр авран илүү цагаар ажилласны хэн ч таашгүй. Товчондоо, энэ улсын эдийн засаг тэдний нутруун дээр л дүүжигнэж явваа нь үнэн.

МЭДЭЭЛЭЛ

АЛБАДАН ДУУДЛАГА ХУДАЛДАА

Нийслэлийн шийдвэр гүйцэтгэх албанаас даацах үл хөдлох эд хөрөнгө, орон сууц, барилга байгууламжийн 2 дахь албадан дуудлага худалдааг 2017 оны 07 дугаар сарын 18-ны өдрийн 10 цагт албаны байранд зохион байгуулна. Оролцогчдыг 2017 оны 07 дугаар сарын 17-ийн өдрийн 14.00-17.00 цагийн хооронд Нийслэлийн

шиийдвэр гүйцэтгэх албаны нэг цэгийн ороонд бүртгэнэ.

Бүртгүүлэхээр ирвэхдээ дуудлага худалдааны дэвчигийн төнгийг Улаанбаатар банкны 267001560 тоот дансанд тушааж нэг хувийг авчирна уу. Хаяг: Сүхбаатар дүүргэ, 5 дугаар хороо, Үндэсн хуулийн гудамж-3, Нийслэлийн шийдвэр гүйцэтгэх алба

Цахим хаяг: <http://www.nshga.cd.gov.mn>,
www.facebook.com/pages/Нийслэлийн-Шийдвэр-Гүйцэтгэх-Алба

№	Үл хөдлох эд хөрөнгийн хаяг байршил	Иргэний хуулийн 177 дугаар зүйлийн 177.4-д заасан санал болгох доод үний тохиролцсон болон үнэлгээний тогтоосон зах зээлийн үнийн 50 хувь	Хариуцсан шийдвэр гүйцэтгэгч, утасны дугаар
ОРОН СУУЦ, БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖ			
1	Сонгинохайрхан дүүргийн 12 дугаар хороо, ШЗ 5 дугаар байрны 22 тоот 57 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	35.625.000	В.Алтанзул 89086130
2	Сонгинохайрхан дүүргийн 16 дугаар хороо, 1 дүгээр хороолол, 25 дугаар байрны 31 тоот 30 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	38.500.000	Б.Саяболд 89086132
3	Сонгинохайрхан дүүргийн 15 дугаар хороо, 1 дүгээр хороолол, 19 дүгээр байрны 372 тоот 48 м.кв талбайтай 4 өрөө орон сууц	63.750.000	М.Март 89086128
4	Баянгол дүүргийн 5 дугаар хороо, 326 тоот Хархорин худалданы төвийн, Хүнсний захын Б корпус 336 м.кв талбайтай үйлчилгээний зориулалттай үл хөдлох, 1152 м.кв талбайтай газрын хамт	256.800.000	М.Март 89086128
5	Сүхбаатар дүүргийн 3 дугаар хороо, 5 дугаар хороолол, 14/б байрны 56 тоот 40 м.кв талбайтай 3 өрөө орон сууц	58.000.000	Ю.Отгонжаргал 89086157
6	Хан-уул дүүргийн 4 дүгээр хороо, Нүхтийн ам 24/14 тоот 146.94 м.кв талбайтай, 30 хувийн гүйцэтгэлтийн барилга	284.886.000	Ч.Оюунбилиг 89086154
7	Хан-уул дүүргийн 4 дүгээр хороо, Нүхтийн ам 24/13 тоот 146.94 м.кв талбайтай, 30 хувийн гүйцэтгэлтийн барилга	279.186.000	Ч.Оюунбилиг 89086154
8	Баянзүрх дүүргийн 3 дугаар хороо, 12 дугаар хороолол, Токиогийн гудамжны 24/A байрны 121 тоот 35.23 м.кв талбайтай 1 өрөө орон сууц	40.514.500	Б.Дэлгэрмөрөн 89086155
9	Баянгол дүүргийн 8 дугаар хороо, Чингүнжавын гудамжны 25/1 дүгээр байрны 909 тоот 48.77 м.кв талбайтай 3 өрөө орон сууц	29.871.625	Н.Цэрэнсодном 89086152
10	Баянгол дүүргийн 1 дүгээр хороо, 2 дугаар хороолол, Төмөр замын 61 дүгээр байрны 67 тоот 30 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	41.000.000	Ч.Энхтуяа 89086148
11	Баянгол дүүргийн 2 дугаар хороо, 2 дугаар хороолол, 27 байрны 13/A тоот 35.5 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	60.000.000	Ю.Оюунаа 89086182
12	Хан-уул дүүргийн 11 дүгээр хороо, Стадион оршиг, Их монгол гудамжны 111 дүгээр байрны 1 тоот 403.71 м.кв талбайтай таун хаус, грашын хамт	765.411.400	Б.Уранбаяр 89086164
13	Сүхбаатар дүүргийн 7 дугаар хороо, 11 дүгээр хороолол, Эрхүүгийн гудамжны 8/A дугаар байрны 1 тоот, 2 тоот, 3 тоот, 11 тоот, 49 тоот 12 м.кв талбайтай автозогсоолууд	31.750.000	Б.Уранбаяр 89086164
14	Чингэлтэй дүүргийн 4 дүгээр хороо, 19 дүгээр байрны 1 тоот 158.6 м.кв талбайтай үйлчилгээний зориулалттай үл хөдлох	196.306.400	Б.Уранбаяр 89086164
15	Баянзүрх дүүргийн 7 дугаар хороо, 15 дугаар хороолол, 30 дугаар байрны 52 тоот 81.3 м.кв талбайтай 5 өрөө орон сууц	100.000.000	Т.Ариунболор 89086187
16	Баянзүрх дүүргийн 25 дугаар хороо, 13 дугаар хороолол, Манлайбаатар Дамдинсүрэнгийн гудамжны 66 дугаар байрны 28 тоот 65.52 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	78.624.000	Ц.Цолмонтуяа 89086158
17	Баянгол дүүргийн 1 дүгээр хороо, Алтай хотхой, Энгельсийн гудамжны 18 дугаар байрны 103 тоот 61.6 м.кв талбайтай 3 өрөө орон сууц	50.886.950	М.Золбоо 89086189
18	Баянзүрх дүүргийн 19 дүгээр хороо, Шар хадны 1 дүгээр хотхон 1 дүгээр байрны 54 тоот 19 м.кв талбайтай 1 өрөө орон сууц	25.000.000	М.Золбоо 89086189
19	Баянгол дүүргийн 8 дугаар хороо, 3 дугаар хороолол, 37/A байрны 3/2 тоот 48.3 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	39.000.000	Д.Мөнхбаяр 89086147
20	Баянзүрх дүүргийн 1 дүгээр хороо, 12 дугаар хороолол, 25 дугаар байрны 01 тоот 29 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	33.058.050	Д.Мөнхбаяр 89086147
21	Баянгол дүүргийн 8 дугаар хороо, 4 дүгээр хороолол, 16 дугаар байрны 40 тоот 40 м.кв талбайтай 3 өрөө орон сууц	49.925.400	Д.Мөнхбаяр 89086147
22	Сүхбаатар дүүргийн 10 дугаар хороо, 26 дугаар байрны 29 тоот 47 м.кв талбайтай 3 өрөө орон сууц	45.397.550	Д.Мөнхбаяр 89086147
23	Баянзүрх дүүргийн 11 дүгээр хороо, Хонхор булгачин гудамжны 225 тоот 594 м.кв талбайтай үйлдвэрийн зориулалттай үл хөдлох	189.542.500	Д.Мөнхбаяр 89086147
24	Баянзүрх дүүргийн 11 дүгээр хороо, Хонхор булгачин гудамжны 225 тоот 1400 м.кв талбайтай эзэмших эрхтэй газар	4.962.500	Д.Мөнхбаяр 89086147

25	Сүхбаатар дүүргийн 8 дугаар хороо, Бага тойруу гудамжны 46/3 дугаар байрны 5,6 тоот 222 м.кв талбайтай 6 өрөө орон сууц	200.400.000	Р.Азбаяр 89086146
26	Сүхбаатар дүүргийн 8 дугаар хороо, Бага тойруу гудамжны 46/3 дугаар байрны 3,4 тоот 42 м.кв талбайтай автозогсоолууд	23.850.000	Р.Азбаяр 89086146
27	Баянзүрх дүүргийн 10 дугаар хороо, 3 хороолол, Хасбаатарын гудамжны 27 тоот 264.99 м.кв талбайтай цэцэрлэгийн зориулалттай үл хөдлох, 189 м.кв талбайтай газрын хамт	284.923.656	Ц.Чинтуяа 89086190
28	Чингэлтэй дүүргийн 5 дугаар хороо, Их тойруу гудамжны 49/1 дүгээр байрны 02 тоот 21 м.кв талбайтай автозогсоол	10.000.000	Д.Оюунцэцгэ 89086122
29	Баянзүрх дүүргийн 7 дугаар хороо, 15 дугаар хороолол, 24 дүгээр байрны M5 тоот 47 м.кв талбайтай 2 өрөө орон сууц	49.000.000	Б.Золзаяа 89086126
ХАШАА БАЙШИН, ГАЗАР			
1	Сонгинохайрхан дүүргийн 22 дугаар хороо, Тахилтын 12 дугаар гудамжны 102 тоот 90 м.кв талбайтай хувийн сууц, 700 м.кв талбайтай эзэмших эрхтэй газрын хамт	11.000.000	Б.Саяболд 89086132
2	Сонгинохайрхан дүүргийн 20 дугаар хороо, Сонсголон зам гудамжны 44-2 тоот авто гракийн зориулалттай 604.8 м.кв талбайтай барилга, 2204 м.кв талбайтай газрын хамт	387.497.450	Т.Адилбек 89086133
3	Сонгинохайрхан дүүргийн 22 дугаар хороо, Хилчин 6 дугаар гудамжны 1 тоот 202 м.кв талбайтай 2 ширхэг хувийн сууц, 562 м.кв талбайтай газрын хамт	35.450.000	М.Март 89086128
4	Сонгинохайрхан дүүргийн 15 дугаар хороо, Хилчин 4 дүгээр гудамжны 35/A тоот 160 м.кв талбайтай хувийн сууц, 607 м.кв талбайтай газрын хамт	36.584.000	М.Март 89086128
5	Сонгинохайрхан дүүргийн 21 дүгээр хороо, Баян ондрийн ар гудамжны Ф/213 тоот 190 м.кв талбайтай ферм, 20.25 м.кв талбайтай худаг, 22452 м.кв талбайтай газрын хамт	124.533.500	М.Март 89086128
6	Төв аймаг, Баянцогт сумын Баян ондрийн ард байрлах 80 га үр тарианы газар	100.000.000	М.Март 89086128
7	Сонгинохайрхан дүүргийн 26 дугаар хороо, Мандал овооны 8 дугаар гудамжны 19 тоот 117 м.кв талбайтай хувийн сууц, 313 м.кв талбайтай газрын хамт	14.500.000	Б.Лочин 8 9086135
8	Сонгинохайрхан дүүргийн 3 дугаар хороо, Бага нарангийн 42 дугаар гудамжны 31 тоот 48 м.кв талбайтай хувийн сууц, 280 м.кв талбайтай газрын хамт	12.375.000	Б.Лочин 89086135
9	Сонгинохайрхан дүүргийн 28 дугаар хороо, Ногоон чулутын 8 дугаар гудамжны 8 тоот 56 м.кв талбайтай хувийн сууц, 225 м.кв талбайтай газрын хамт	17.500.000	Б.Базарсад 89096177
10	Баянзүрх дүүргийн 24 дүгээр хороо, Жаргалант 1 дүгээр гудамжны 3 тоот 77 м.кв талбайтай хувийн сууц, 304 м.кв талбайтай газрын хамт	18.099.958	Б.Базарсад 89096177
11	Сонгинохайрхан дүүргийн 15 дугаар хороо, Хилчин 3 дугаар гудамжны 22 тоот 220 м.кв талбайтай хувийн сууц, граж, ажлын байр, дэлгүүрийн зориулалттай үл хөдлох, 552 м.кв талбайтай газрын хамт	61.190.000	Б.Базарсад 89096177
12	Сонгинохайрхан дүүргийн 10 дугаар хороо, Зүүн баян уулын 6 дугаар гудамжны 4 тоот 128 м.кв талбайтай хувийн сууц, 700 м.кв талбайтай газрын хамт	32.500.000	М.Нарантунгалаа 89086136
13	Сонгинохайрхан дүүргийн 8 дугаар хороо, Баянцагааны 7 дугаар гудамжны 2 тоот 42 м.кв, 24 м.кв талбайтай 2 ширхэг хувийн сууц, 548 м.кв талбайтай газрын хамт	14.252.157	М.Нарантунгалаа 89086136
14	Чингэлтэй дүүргийн 17 дугаар хороо, Чин 1 хэсэг гудамжны 102 тоот 65 м.кв талбайтай хувийн сууц, 1400 м.кв талбайтай газрын хамт	1	

ОНЦЛОХ ХУУДАС

Сенсаацийн эргэн тойронд

ТАНИЛЦ: ДОЛДУГААР САРЫН 1-НЭЭС ХЭРЭГЖСЭН ХУУЛИУД

ҮИХ-ас баталсан цөөнгүй

хуулиуд энэ сарын 1-нээс хэрэгжиж эхэллээ.

Тэр дундаа Эрүүгийн болон Зөрчлийн хууль хэрэгжиж эхэлсэн. Мөн

шатахууны онцгой албан татвар нэмэгдэж байгаа билээ.

Тиймээс “Монголын мэдээ” сонин энэ удаагийн “Онцлох хуудас”-аараа энэ сарын 1-нээс хэрэгжиж эхэлж буй хуулиудыг онцолжлоо.

АЧ САНАХ ХУУЛЬ ХЭРЭГЖИЖ ЭХЭЛЛЭЭ

Долдугаар сарын 1-ний өдрөөс Ахмад настны тухай хууль хэрэгжиж эхэллээ. Ахмад настны тухай хуулиар ахмадуудаа дараах эрхийн олгож байгаа юм байна. Тодруулбал, ахмад настны хүсэл, сонирхол, эрүүл мэнд, мэдлэг, чадвартай тохирсон хөдөлмөр эрхлэх, орлога олох эрхтэй. Ахмад настны өөрийн нь зөвшөөрлгүйтээр тэтгэвэр, тэтгээмж, хөдөх, үл хөдлийн хөрөнгийг бусдад шилжүүлэх барьцаалахыг хориглоно. Хүндэт донор ахмад настнууд рашаан сувилалд 100 хувийн хөнгөлөлт өдлийн. Түүнчлэн хиймэл шүд хийгээний төлбөрийн гурван жилд нэг удаа авах боломжтой. Ахмад настнуудын санаачилгаар үүсгэн байгуулагдсан, нийт ажиллагсдын 50-иас доошиг хувийн нь ахмад настнууд эзэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллага, нохөрлөл, хоршионд Засгийн газар болон аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ИТХ-ын тэргүүлгүйчийн шийдвэрээр хөрөнгө зээл олгож дэмжлэг үзүүлнэ. Тухайлсан салбарын мэдлэг түршлэгтэй ахмадуудыг гэрээт ажилтан, зөвлөх, сургач багшар ажилшуудах боломжтой. Гэх мэт маш олон заалтууд орж байгаа.

ГУДАМЖИНД НУСАА ХЯВАЛ ТОРГОНО

“Зөрчлийн тухай хууль” энэ сарын 1-нээс хэрэгжиж эхэллээ. Тус хуульд 1600 орчим зөрчлийн зохицууллахаар тусгасан юм. Зөрчил үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд зөрчлийн шинж, хохирлын хэм хэмжээг харгалзан торгох, баривчлах, эрх хасах шийтгэл оногдуулна. Тухайлбал, баривчлах шийтгэл гэдэг нь зөрчил үйлдсэн хүнийн 30 хоногийн хугацаагаар тусгай зориулалтын байранд саатуулна. Ингэхдээ жирэмсэн эмэгтэй, 14 хурталх насны хүүхэдтэй ганц бие эдэг эх, хөдөлмөрийн чадвараа бүрэн алдсан хүн, овчтэй хүмүүсийг баривчлахгүй байхаар хуульд тусгажээ. Харин эрх хасах шийтгээд зөрчил үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдийн тодорхой мэргэжлийн үйл ажиллагааг явуулах, бусад тодорхой эрхийг гурван сараас хоёр жил хүртэл хугацаагаар хэзгаарлах, эсвэл зөвшөөрлийг хүчингүй болгох аж. Торгох шийтгэлийн хэмжээ нь хүнд 10000-20000, хуулийн этгээдэд 100000-200000 торгуулийн нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг байна. Нэг нэгж нь 1000 төгрөгтэй тэнцэх юм. Хууль хэрэгжих эхэлснээр олон нийтийн газар, авто зам, орон сууцны орчны газар, гудамж, талбайд бие зассан эсвэл нус цэрэг тамхиши иш, хохягдай хаясан хүнийг арван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг буюу 10000 төгрөгөр торгоно. Мөн нийтийн зориулалттай орон сууцанд шөнийн цагаа бусад оршин суугчдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан хүнийг нэг зуун нэгж /100000/, хуулийн этгээдийн нэг мингантай нэгжтэй /100000/ тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно. Түүнчлэн хог хаягдлыг ил заадай шатаасан бол учруулсан хохирол, нохон төлбөрийг гаргуулж, хүнийг тавин нэгж, хуулийн этгээдийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, утгаат тамхи татахыг хориглосон газарт тамхи татсан, эсхүл татах боломж олгосон бол хүнийг хорин таван нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгоно. Гэх мэт маш олон торгох заалт ороод байгаа билээ. Мөн Эрүүгийн хууль ч энэ сарын 1-нээс хэрэгжих эхлэв.

“ПРИУС” МАШИНЫ ТАТВАР ТЭГЛЭЛИЙН ХУГАЦАА ДУУСЧ, 50 ХУВИАР ТӨЛНӨ

ҮИХ-ын Хаврын чуулган түр завсарлахаасаа омно цахилгаан хөдөлгүүрт, хос тэжээлт шингэрүүлсэн хийгээр автомашинуудын онцгой албан татварыг тэглэсэн билээ. Үүнээс омно ОУВС-ийн “Фроттосон санхүүжилтийн хотолбөр”-т хамрагдах зорилгоор долоон төрлийн татварыг нэмэхдээ энэ төрлийн автомашинуудын татвар тэглэлийг 50 хувь болгон нэмэгдүүлээд байсан юм. Татварын нэмэгдэл онгорсон тавдугаар сарын /2017.05.01/ эхнээс хэрэгжсэн. Үүнийг Засгийн газраас оруулсан саналын дагуу ҮИХ хоёр сарын хугацаанд сунгасан бөгөөд энэ хугацаа дуусгавар болж байна. Ингэснээр тур тэглэгдээд байсан гаалийн онцгой албан татвар долдугаар сарын 1-ний өдрөөс хойш нэмэгдсэн шатлалаараа буюу 50 хувийн хөнгөлөлтөөр тооцогдох юм.

АВТОБЕНЗИН, ШАТАХУУНЫ ОНЦГОЙ АЛБАН ТАТВАР НЭМЭГДЛЭЭ

Дэлхийн томоохон нефть олборлогч орнууд олборлолтын хэмжээг бууруулах болдого барьж буйн зэрэгцээ амдолларын ханш 2016 ҮИХ-ын сонгуулиас хойш 400 орчим төгрөгөөр оссонтэй холбогдуулан дотоодод шатахууны үнийг хэвийн хэмжээнд барих шаардлагыг туссан. Тиймээс Засгийн газрыг зүгээс:

2016.10.05.-Засгийн газрын хуралдаанаас Сүхбаатар, Замын-Үүд, Алтанбулаг боомтоор оруулж ирж автобензинд ногдуулах онцгой албан татварыг тони тутамд 260 мянга, дизелийн түлшиинд тони тутамд 280 мянга, Эрээнцаавар оруулж ирж шатахуунд 130 мянга, дизельд 150 мянган төгрөг байхаар тогтоосон.

2016.11.30.-Засгийн газрын хуралдаанаас автобензин, дизелийн түлшиинд ногдуулааг онцгой албан татварын хэмжээг тогтоог батвал. Ингэснээр онцгой албан татварын хэмжээг автобензинд тони тутамд 160 мянган төгрөг, дизелийн түлшиинд 180 мянган төгрөг болгосон байна.

2017.01.25.-Засгийн газрын тогтолцоо автобензинд ногдуулах онцгой албан татварыг 50 мянган төгрөг болгож, /90-ээс дээш октаантай 30 мянган төгрөг/, дизелийн түлшиинд ногдох татварыг 70 мянган төгрөг болгон бууруулаад байсан юм.

Эдгээр гурван удаагийн хөнгөлөлтийг хоёр уе шатгайгаар /2017.07.01, 2017.10.01/ хүчингүй болгоохор 2017 оны төсвийн тухай хуульдаа тусгаж огсон юм. Тодруулж хэлбэл, автобензин, дизелийн түлшийн албан татварын хэмжээг бууруулнаар 210 гаруй тэрбум төгрөгөөр төсвийн орлого буурах байсныг бууруулсан гэсэн уг.

ТЭТГЭВРИЙН ДААТГАЛЫН ШИМГЭЛИЙН ТӨЛӨЛТИЙГ НЭМЭГДҮҮЛНЭ

Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн дагуу ажил олгийн хөдөлмөрийн хөлсний сан, түүнтэй адилтгах орлого болон даатгуулагчийн хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлого төлөх тэтгэврийн даатгалын шимгэлийн хувь хэмжээг 2017 онд тус бүр 7.0 хувь, 2018 онд тус бүр 8.0 хувь, 2019 онд тус бүр 8.5 хувь, 2020 онд тус бүр 9.5 хувьтай байхаар тусгажээ. Уг өгсөх эрэмбэр ажил олгогч, ажилтны төлдөг нийт татварын хэмжээ 2017 онд 21 хувь/өөрчлөгдхүүгий/, 2018 онд 23 хувь, 2019 онд 24 хувь, 2020 онд 26 хувь болон нэмэгдэх юм. Өөрөөр хэлбэл, ажилтан, ажилч болгоог толдог шимтэлийн хэмжээ оноогийн төвшнээс 2020 онд гэхэд таван хувиар нэмэгдэж, тус бүр 2.5 хувийн татвар нэмж төлөхөөр байна. Энэ зохицуулалтыг хийхдээ нийгмийн даатгалын шимтгэл дэх тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх болдого баримталсан. Тодруулбал, ирээдийд авах тэтгэврийн даатгалын сандаа илүү мөнг толж эхэх зохицуулалтад орж байна. Одоогийн мөрдөгдөх буй хуулиар нийгмийн даатгалын шимтгэл дэх тэтгэврийн даатгалын шимтгэл дэх дооноо хувьтай байгаа билээ. Тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн нэмэгдүүлэх хувь хэмжээ сайн дурын даатгуулагчад мөн хамаарахаар холбогдох хуульд өөрчлөлт оруулсан. Тиймээс сайн дурын даатгуулагчид ирж сарын 1-нээс нэмэгдсэн хувь хэмжээгээр нийгмийн даатгалаа төлөхөөр байна. Одоогийн мөрдөгдөх буй хуулиар сайн дурын даатгуулагчид орлогын бист хэмжээнээс нийт 12 хувийн шимтгэл төлдөг бөгөөд үүний найман хувь нь тэтгэврийн даатгалын шимтгэлд тооцогддог юм. Нийгмийн даатгалын шимтгэл дэх энэ хувь хэмжээ /тэтгэврийн даатгалын шимтгэл/ ирж сарын эхнээс 10 хувь болон осөх юм. Улмаар тэтгэврийн даатгалын шимтгэл 2018 онд 11.0 хувиас, 2019 онд 11.5 хувиас, 2020 онд 12.5 хувиас багагүй байхаар хуульчилж огөөд байна. Тэгхээр сайн дурын нийгмийн даатгалын хэмжээ 2017 онд 14 хувь / 2017.07.01-нээс/, 2018 онд 15 хувь, 2019 онд 15.5 хувь, 2020 онд 17 хувь болохоор байна.

Сэтгүүлчийн онцгэв

МОНГОЛЫН ХУУЛЬ ГУРАВ ХОНОГ ГЭДЭГ НЬ БОЛОХ ВИЙ

Н.ПУНЦАГБОЛД

Долдугаар сарын 1-ний өдрөөс 11 төрлийн хууль шинээр бас хэрэгжиж. Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгаас эхээд Авто замын тухай хууль, Тээврэйн тухай хууль гээд л. Тэр дундаа хамгийн их анхаарал татаж байгаа нь Зөрчлийн хууль. Мөн шатахууны онцгой албан татвар нэмэгдэж байгааг ч бас орхиж болохгүй. Шатахууны онцгой албан татвар нэмэгдсэнээр шатахууны үнэ осох нь тодорхой. Нэгэнтэй төсвийн орлого нэмэгдүүлэх зорилгоо ийм ажил хийсэн эрх баригчид шийдвэрээсээ буцахгүй л юм бол шатахууны үнис өсөлтийн хазаарлах боломж байхгүй. Тэгэхээр шатахууны үнэ хэдэн төгрөгөөр нэмэгдэх бол гэдгийн хүлээхэс оор сонголт ала.

Тэгвэл Зөрчлийн хууль хэрэгжих эхэлснээр монголчууд алхам тутамдаа л тогтуулахаар болгчихоод байна. Тухайлбал, гэр орондоо архидан согтуурч, бусдын амгалан тайван байдлыг алдагдуулбал тогтуулна. Ер нь жаахан чанга яриад, хөрш нь амгалан тайван байдал алдагдууллаа гэж гомдол гаргачихвал шууд тогтох болгчихоод байгаа юм. Хөршийн ашинаас л хамаараас нь. Дээрээс нь гудамж талбайд нус

цэр, шүлсээхаяж болохгүй. Тамхины ишээ гудамжинд шидчихвэл 10 мянган төгрөгөөр тогтуулна. Тамхи татахыг хориглосон газар татви татвал 25 мянгаар тогтох юм. Гэх мэтээр тогтох заалтууд ээс төгсгүйгүй үргэлжилж. Нэг талдаа зөв өө, зөв. Гудамжинд, бүр Сүхбаатарын талбайдаа нуссаа ийнээд, шүлсээ хаяж байгааг хэн хинах, цагдах юм бэ. Замын цагдаа наар уу. Эсвэл тогтолцоог тогтох тогтох хэсэг гаргах юм уу. Тэд нь үргэлж хотын төвөөр эргүүл хийгээд, хэн нуссаа ийн нь вэ. Хэн шүлсээ хаяж, хаяхамаагүй тамхины ишээ чулуудах нь вэ гэж хараад, хянаад, цагдаа давхиж очиж тогтоод явад байх нь уу. Энэ хууль хэрэгжүүлэх шат нь л хэцүүхэн байна. Манайх угаасаас түм буман хууль гаргадаг. Тэгээд хэрэгжүүлэх шатаандыа очоо л гацчихад байгаа юм. Хэн ч

шүлсээ хаяж, нуссаа ийж, хаана ч хамаагүй “жисэн морь” харж байгаа нохдуудийг тогтоод явчихад болж байна. Харин нуссаа ийж, шүлсээ хаяж байгааг хэн хинах, цагдах юм бэ. Замын цагдаа наар уу. Эсвэл тогтолцоог тогтоод явад байх нь уу. Энэ хууль хэрэгжүүлэх шат нь л хэцүүхэн байна. Манайх угаасаас түм буман хууль гаргадаг. Тэгээд хэрэгжүүлэх шатаандыа очоо л гацчихад байгаа юм. Хэн ч

хэрэгжилтийг нь хянах юм, бүү мэд. Зөрчлийн хуульд хэрэгжилтийг нь хянахад хэцүү маш олон заалттай байгаа. Ногөө талаас хэн нэгийн гомдоор бусдыг их оронд унагах боломжтой хэцүүхэн заалтууд болж байна. Тухайлбал, тэр ууртайхан хорштэй бол гэртээ чангахан ярьж чадахааргүй болсон заалтын дуридаа болж байгаа юм. Ногөө талаар хүн гүтгэвэл хоёр сайн тогтоог тогтох заалт ч бас байна. Энэ заалт бол албан тушаалтад, эрх мэдэлтийг хумууст маш ашигтай болж хувирна. Намайг гүтгэсэн гээд дайрчихвэл хэн ч үзүүний хэлээд нэмэргүй болчихоод байгаа. Ийм л жонхуу гэмэр заалттай хууль хэрэгжих эхэллээ дээ.

ДЭЛХИЙ

МУН ЖЭ ИН ХУЛГАЙЛАГДСАН ТАМГАА Л ЭРГҮҮЛЖ АВЧРАВ

Б.ДАВААХҮҮ

АНУ-д ажлын айлчлал хийсэн БНСУ-ын Ерөнхийлгч Мүн Жэ Ин Солонгосын хойгийн дайны үед хулгайлагдсан Чусоны үеийн эзэн хааны хоёр тамгыг эх орондоо эргүүлэн авчирчээ. 16-17 дугаар зууны үед хэрэглэж байсан эдгээр тамга нь 1950-1953 оны Солонгосын хойгийн дайны жилүүдэд хулгайлаждаж, сүүлийн хэдэн жилийн турш БНСУ-ын Засгийн газар эх оронд нь эргүүлэн авчрах яриа хэлэлцээрийг хийж иржээ. Харин тус улсын шинэ Ерөнхийлгч Мүн Жэ Ин өнгөрсөн сарын 30-нд АНУ-ын нийслэл Вашингтон ДС хотноо айлчлал хийх үеэр зохион байгуулагдсан ёслолын

мөнгөн тэмдэгтийг эргүүлэн өгч байсан юм. Мөн түүний дараа жил нь Эзэнт гүрний үеийн есөн ширхэг тамгыг мөн буцаан өгч байв. 1910-1945 оны Японы түрэмгийлэл, Солонгосын хойгийн дайны үед БНСУ-ын соёлын өвийн үнэт эдлэлийг хулгайллан хил давуулах тохиолдол гарч байжээ. БНСУ-ын Ерөнхийлөгч Мүн Жэ Ин сонгуульд ялалт байгуулж, тангаргаа өргөснөөс хойш анх удаагаа АНУ-д энэ сарын 30-нд айлчилж, тус улсын Ерөнхийлөгч Доналд Трамптай уулзсан юм. Улмаар түүний айлчлалын ганц үр дүн нь дээрх соёлын өвийн үнэт дурсгалаа эх орондоо эргүүлэн авчирсан явдал байлаа. Харин хамгийн чухал үр дүн болох Хойд Солонгос улсын эсрэг авах

гра хэмжээний тухайд талууд эгдсэн ойлголцолд хүрч адсангүй. Мүн Жэ Ин, Доналд Трамп нар цагаан ордонд албан сны уулзалт хийсэн бөгөөд үний дараа хэвлэлийн хурал ииж, уулзaltaас гарсан үр дүнг хэвлэлийнхэнд мэдээлжээ. Мүн Жэ Иний тухайд Хенеяны цөмийн зэвсэг, аллистик пүүжингийн өгжүүлэлтийг зогсооход үс улсын Засгийн газартай элэлцээр хийх нь чухал” эдгийг онцолсон байна. Харин үний амийг үл хүндэтгэсэн эмэн Хойд Солонгосыг туроогласан Еронхийлөгч Трамп хэлэлцээр хийх одолгүй байгаагаа лэрхийлжээ. Тэрбээр “Хойд Солонгост чиглэсэн стратегийн эсвэр тэвчээрийн эрин үе

дууссан. Удаан хугацаанд энэ улс төрийн бодлого амжилтгүй үргэлжиллээ. Шуудхан хэлэхэд ахиад “тэвчиж чадахгүй” хэмэн мэдэгдсэн байна. Мөн Ерөнхийлөгч Мүн АНУ-ын төрийн тэргүүнийг энэ ондоо багтаад БНСУ-д айлчлахыг урьжээ. Энэ мэтээр Мүн Жэ Иний АНУ-д хийсэн айлчлалын ганц гялтайх үр дун нь хулгайлалгdsan тамгаа эргүүлэн авчирсан явдал байлаа. Харин Хойд Солонгосын эсрэг ямар арга хэмжээ авахад нэгдсэн ойлголцолд хүрч чадалгүй нутаг буцав. Дашрамд дурьдахад, эдүгээ БНСУ-д 28000 америк цэрэг үүрэг гүйцэтгэж байгаа аж. Харин Мүн Жэ Ин Ерөнхийлөгч болсноос хойш Пхеньян таван удаа баллистик пуужин хөөргөн туршсан юм.

тус улсын эрчим хүчин компаний албан ёсны твиттер хуудастаа “Зарим бус нутгийн цахилгаан тасарсан бөгөөд шугамыг холбооор шурхайлан ажиллаж байна” гэж мэдэгджээ. Панамын тухайд цахилгаан ихэнх нутагт гурван цаг орчим хугацаагаар тасарч, хоёр сая иргэн харанхуйд хэсэг хугацаанд байхаас өөр аргагүй болжээ. Харин бусад улсын хувьд цахилгаан тасарснаар хохирсон иргэдийн тоо болон шугамын хэр хугацааны дараа холбосон зээрг нь тодорхойгүй байгаа юм. Эрх баригчдын мэдэгдсэнээр Панамд цахилгааны шугамд гэмтэл гарсны улмаас түр хугацаагаар тасалдсан байна. Төв Америкийн Гватемалагаас Панам хүргэлж улс орнууд нийтдээ 1800 км орчим урт цахилгааны шугамаар холбогддог бөгөөд нэг улсад цахилгааны утсанд гэмтэл гармагц бусад улс орны ч гэсэн цахилгаан тасардаг байна.

Шатахуун ачиж явсан хөлөг ачааны онгоцтой мөргөлджээ

Дэлхийн хамгийн их бартаат далайн замын нэг болох Их Британийн Дуврын хоолойд энэ сарын 1-нд шатахуун тээвэрлэж явсан хөлөг онгоц, ачааны усан онгоцтой моргөлджээ. Азаар хүн гэмтэж бэргээгүй бөгөөд шатахуун далай руу асгараагүй гэдгийг албаныхан мэдээлсэн байна. Осол

гринвичийн цагаар өглөө 01:00 цагийн үед гарчээ. 38 мянган тонн шатахуун тээвэрлэсэн танкир, 220 метр урт ачааны усан онгоцтой мөргөлдсөн аж. Албаны эх сурвалж “Хоёр холог эвдэрсэн. Гэхдээ ус бохирдуулсан зүйл байхгүй. Мөн хүн гэмтээгүй. Багийн бүх гишүүдийн байршилыг тогтоосон”

хэмэн мэдэгджээ. Осол гарах үед танкирт 27 хүн зорчиж явжээ. Усан онгоцнууд хоёулаа Хонконгийн бөгөөд багийн бүрэлдэхүүнд эзтхэг, хятад хүмүүс багтсан байна. Одоогоор ослын нөхцөл байдал тодорхойгүй. Осол болох үед цаг агаар тогтуун байжээ.

Израилын экс Ерөнхий сайд суллаглаа

Авлыгын хэргээр шүүхээс ял сонссон Израилын экс Ерөнхий сайд Эхуд Олмертод холбогдох хэргийг тус улсын Батлан даалтын хороо хэлэлцэж үзээд хугацаанаас нь өмнө суллах шийдвэр гаргасан байдал. Тэгвэл энэ дагуу сайд асан долдугаар сарын 1-нд суллагдаж эрх чөлөөтэй болжээ. АНУ-ын нэр бүхий бизнесмэнээс дутгтайтай мөнгө авсан гэх хэргээр экс сайд чанга дэглэмтэй хорих ангид 27 сарыг өнгөрүүлэх ял сонссон юм. Харин түүний өмгөөлөгч нь өнгөрсөн долоо хоногт орон нутгийн радиодярилгага өгөхдөө “Батлан даалтын хороо бидний хүснэгтийг хүлээн авч хэлэлцсэн. Энэ дагуу Эхуд Олмертыг ирэх долдугаар сард суллахаар болсон” хэмээн мэдээлж байжээ. 2006 онд Израильн Ерөнхий сайдаар томилогдсон Э.Олмерт авлыгын хэргийн улмаас 2008 онд албан тушаалаасаа огцрохoo мэдэгдсэн хэдий ч, “Ликуд” намын дарга Биньямин Нетаньяху Ерөнхий сайд болох хүртэл буюу 2009 оны

нь онгөрсөн долоо хоногт орон нутгийн радиод ярилцлага өгөхдөө “Батлан даалтын хороо бидний хүсэлтийг хүлээн авч хэлэлцсэн. Энэ дагуу Эхуд Олмертыг ирэх долдуугаар сард суллахаар болсон” хэмээн мэдээлж байжээ. 2006 онд Израильн Ерөнхий сайдар томилогдсон Э.Олмерт авлигын хэргийн улмаас 2008 онд албан тушаалаасаа огцрохоо мэдэгдсэн хэдий ч, “Ликуд” намын дарга Биньямин Нетаньяху Ерөнхий сайд болох хүртэл буюу 2009 оны

байжээ. Түүнийг кокайн үйлдвэрлэх, түгээх
өргөн сүлжээг бий болгосонд буруутгаж байгаа
аж. Хууль сахиулагчдын үзэж байгаагаар тэд
хар тамхийг Колумб, Перу, Боливид тарьж
үйлдвэрлэдэг байсан бөгөөд дараа нь хөнгөн
моторт нисэх онгоцны тусламжтайгаар
Бразилийн баруун районуудад хүргэж улмаар
тэндээсээ цааш нь АНУ, Европ руу илгээдэг

30 жил эрэн сурвалжлагдсан хэрэгтэнг баривчлав

Бразилийн хууль сахиулах байгууллагууд
Мату Гросу мужид тусгай ажиллагаа явуулсны
дунд хууль бус хар тамхины наймаачдын
толгойлогч “Цагаан толгойт” хотит Луис
Карлос да Рошаг баривчилжээ. Бямба гарагт
Бразилийн Холбооны цагдаагийн хэвлэлд
нийтлэгдсэн мэдээлэлд дээрх гэмт этгээдийг
бараг 30 жилийн түрш эрэн сурвалжилсан
“Эрэн” х

ДОКТОРЫН ЗЭРЭГ ХАМГААЛНА

ҮБХИС-ийн докторант
Д.Дэлгэрэхийн "Хүн амын аюулгүй
байдлыг хангахад барилга
байгууламжийн нөлөөллийн судалгаа"
сэдвээр Аюулгүйн байдлын докторын
зэрэг хэмжээнэ

Хамгаалулах зөвлөлийн хуралдаан
2017 оны 7 дугаар сарын 18-ны
өдрийн 14:00 цагт ҮБХИС-ийн "Их
эе" танхим (Хичээлийн I байрны 306
төктөл болно.

БАТЛАН ХАМГААЛАХ, АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ДОКТОРЫН АЖИЛ

ОРОН НУТАГ

АЛБАНЫ ХҮНИЙ ҮГ

Д.ЖАРГАЛСАЙХАН:

Х.СОЁЛ-ЭРДЭНЭ

Дархан-Уул аймгийн ЗДТГ-ын Хяналт шинжилгээ үзүүлээг, дотоод аудитын хэлтэсийн дараа Д.Жаргалсайхантай цаг үеийн асуудал хийгээд үйл ажиллагааны чиглэлийн нь талаараа цонх хотом ярилцлаа.

-Аймгийн ЗДТГ нь Хяналт шинжилгээ үзүүлээг дотоод

ТӨРИЙН БАЙГУУЛАГУУДАД ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ ҮНЭЛГЭЭГ ХИЙЖ, МЭРГЭЖИЛ АРГА ЗҮЙН ЗӨВЛӨГӨӨ ӨГЧ АЖИЛЛАЖ БАЙНА

аудитын хэлтэс гэсэн шинэ хэлтэстэй болоод багагүй хугацаа онгорч байна. Хэлтсийн үйл ажиллагааны чиг үүргийг товч таницуулахаа уу?

-Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын бүтцийн шинэчлэн тогтоох тухай Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны есдүгээр тогтол болон аймгийн Засаг даргын захирамж, аймгийн ЗДТГ-ын даргын тушаалаар аймгийн ЗДТГ-ын бүтцийд “Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын хэлтэс” нь дараа, ахлах мэргэжилтэн, мэргэжилтэн гэсэн турван орон тоотойгоор байгуулгадсан. Манай хэлтэс аймгийн хэмжээнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний ажлыг ерөнхий агаа зүйгээр хангах, Засгийн газрын болон Засагдагрын шийдвээрэйн биелслэтийн хийх хяналт, шинжилгээ, үнэлгээний асуудалд чиг үүргийнхээ дагуу үйл ажиллагаагаа илүүтэй чиглүүлж ажиллах байна. Тухайлбал, бид чиг үүргийнхээ дагуу оны эхэнд аймгийн Засаг даргаар төрийн бух байгууллагудын үйл ажиллагаанд явцын болон эцсийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх удирдамжийн баттуулж, оноодрийн байдлаар төрийн 57 байгууллага явцын хяналт-шинжилгээ үнэлгээг хийж, мэргэжил агаа зүйн зөвлөгөөг өгсөн. Энэ ажилд 232 албан хаагчийг хамруулсан байна.

-Хяналт шалгалах хийхээс гадна сургаж мэргшүүлэх талаараа ямар ажил хийж байна вэ?

Аймгийн Засаг даргын 2017-2020 оны үйл ажиллагааны хотолбийн “Үр дүнд сууринсан хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний тогтолцооны чадавкыг дээшилүүн” гэсэн зорилт, чанарын менежментийн тогтолцооны болон аймгийн эдийн засаг, нийгмийн болон 2017 онд хөгжүүлэхээр давшүүлсэн зорилтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор манай хамт олон “Орон нутгийн захиргааны байгууллагын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний чадавкыг бэхжүүлэх нь” сургалтгыг төрийн 67 байгууллагын хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний тогтолцооны чадавкыг дээшилүүн” гэсэн төвшинд тодорхойлох нь, аймгийн хүн амыг “Шугаман хандлагын үнэлгээ”-г ашиглан тооцсон нь, Удирдах албан тушаалтын манлайллын хэв маяг” судалгаа, төрийн албан хаагчдын хамт олны уур амьсгалыг “Социометрийн арга”-аар тооцолсон нь зэрэг судалгаа шинжилгээний ажилуудыг нотолгоонд суурин, шинжилж ухааны арга, аргачлааар хийж гүйцэтгэсэн бол 2017 онд манай хамт олон Иргэдийн сэгтэл ханамжийн судалгаа, Төрийн захиргааны байгууллагын менежментийн чадамжийн судалгаа, Төрийн захиргааны ажилтан, албан хаагчдын бүтээмжийн судалгаа, Нохцол байдалд нийцсэн манлайллын онолыг Дархан-Уул аймгийн ЗДТГ-т хэрэглэх нь зэрэг судалгааны ажилуудыг хийж байна. Мөн үүний зэрэгцээ аймгийн ЗДТГазар “Соёх-Эрэн” ТББ-тай хамтран зохион байгуулсан “Хөгжлийн загвар” эрдэм шинжилгээ, онол практикийн байгууллаа. Чанарын гарын авлага, заавар журмыг танилцуулах ажлыг дэс дараалтайгаар хийж байна.

-Ер нь төрийн албан хаагчдад ажлын байрандаа суралцах, судалгаа шинжилгээ хийх боломж ямар байдаг вэ?

-Бүрэн боломжтой. Миний хувьд Хөгжлийн бодлого, төловлөлтийн тухай хуулийн дагуу 2016 онд аймгийн ЗДТГ-ын гадаад, дотоод асуудал, эрэдэл ба боломж, аймгийн ЗДТГ-ын ажлын байрны чиг үүргийн шинжилгээ, үйл ажиллагааны “Найдвартай төвшин”-г тодорхойлох нь, аймгийн хүн амыг “Шугаман хандлагын үнэлгээ”-г ашиглан тооцсон нь, Удирдах албан тушаалтын манлайллын стандартыг оногдуулж байна. Тасралтуүр үргэлжлүүлэх чиглэлээр ямар ажил өрүүлж байна вэ?

-Чанарын менежментийн тогтолцоо ISO 9001:2015/MNS 9001:2016-г стандартыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд боловсруулсан Чанарын гарын авлага, журам, заавруудыг ЗДТГ-ын төрийн албан хаагчдад сэргээн сануулах, танилцуулах зорилгоор “Сургалтын төловлөгөө”-г чанарын багас боловсруулж, аймгийн ЗДТГ-ын даргаар баттуулан, төловлөгөөний дагуу хэлтэс, албадууд “Үйл ажиллагааны заавар” таа өөрчлөлтүүдийг тусган, сайжруулалтыг хийсэн. Мөн Чанарын багас эн зургадугаар сарын мэдээллийн цагаар Чанарын гарын авлага, заавар журмыг танилцуулах ажлыг дэс дараалтайгаар хийж байна.

Сургуулиудын консорциум-тай хамтран аймгийн Засаг даргын изрэжкийн профессор, багши нарын “Эрдмийн чуулга-2017, аймгийн Шийдвэрчийн эвлэлийн холбоо, ХААИС-ийн Агроэкологийн бизнесийн сургууль хамтран зохион байгуулсан “Хөдөлмөрийн харилаа, зохистой хөдөлмөр эрхэлж-хүний нооцийн менежментийн тулгамдаж буй асуудал” эрдэм шинжилгээ, онол практикийн багахүрүүлийн шүүгчилгээнд бүрэлдүүнд орж ажиллаа.

-Аймгийн ЗДТГ нь Чанарын менежментийн тогтолцоо ISO олон улсын стандартыг онгөрсөн жил амжилттай нэвтрүүлсэн. Тасралтуүр үргэлжлүүлэх чиглэлээр ямар ажил өрүүлж байна вэ?

-Чанарын менежментийн тогтолцоо ISO 9001:2015/MNS 9001:2016-г стандартыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд боловсруулсан Чанарын гарын авлага, журам, заавруудыг ЗДТГ-ын төрийн албан хаагчдад сэргээн сануулах, танилцуулах зорилгоор “Сургалтын төловлөгөө”-г чанарын багас боловсруулж, аймгийн ЗДТГ-ын даргаар баттуулан, төловлөгөөний дагуу хэлтэс, албадууд “Үйл ажиллагааны заавар” таа өөрчлөлтүүдийг тусган, сайжруулалтыг хийсэн. Мөн Чанарын багас эн зургадугаар сарын мэдээллийн цагаар Чанарын гарын авлага, заавар журмыг танилцуулах ажлыг дэс дараалтайгаар хийж байна.

Аймгаас үзүүлэх байна

ДАРХАН-УУЛ АЙМАГ

Хонгор сумын сургуулийн дотуур байр их засварт орлоо

Дархан-Уул аймгийн Хонгор сумын 14 дугээр сургуулийн дотуур байр 1969 онд ашиглалтад орсонос хойши хугацаанд анх удаа иж бүрэн засварыг энэ жил хийж байна. Нийт 6-12 дугаар ангийн 130 гаруй сургач байдаг тус дотуур байранд иж бүрэн засварын ажлыг онгөрсөн сарын 10-наас эхэлжээ. Япон улсын Засгийн газрын “Өвчин” хөтөлбөрийн хүрээнд хийгдэж байгаа тус засварын ажлыг Д.Гансух захиралт “Дарханхолол” ХХК гүйцэтгэн ажиллаж одоогийн байдлаар ажлын явь 60 хувьтай ургэлжилж байгаа аж. Нийт 165 сая төгрөгийн ортогтэй тус хөтөлбөрийн хүрээнд цонх, дээвэр, сан, дотоод засал, цахилгааны хэсэгчилсэн засвар хийгдэнэ гэж аймгийн БСУТ-ын дарга Р.Батжаргал ярилаа.

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ

Цэвэр орчинд манлайлаждын урамшуулна

Сэлэнгэ аймгийн хэмжээнд цэвэр, аюулгүй, тохилог, эко орчинд амьдралын нөхцөлийн иргэдээд бүрдүүлж огх үүдээс зарласан “Цэвэр сийхан орчин” уралдаана шалгаруулалт тун дохж байна. Энэхүү болзот уралдааныг авн болгон зарлаж багажаа бөгөөд “Шилдэг тохижилтэй орх”、“Шилдэг тохижилтэй аж ахуйн нэгж”, “Шилдэг тохижилтэй гудамж, хэсэг”, “Шилдэг тохижилтэй баг”, “Шилдэг тохижилтэй байгууламж” гэсэн таван шалгуур үзүүлэлтэд дүгнэх ажээ. Шилдэг тохижилтэй орх”-ийн шалгуур үзүүлэлтэд хашаа байншиггаа засаж сэлбийн будаж шохойдсон байх, гудамж, орчны цэвэрлэгээ хог хаягдал зайлцуулалттараар үлгэрлэх хэмжээнд хүрсэн байх, эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн тохилог бий засах газартай байхын шаардаж байгаа аж. Түүнчлэн хашаанд бусдыг үлгэрлэх ногоон байгууламжтай байхаас гадна орчны тохижилтэй цэвэрлэгээнд идэвхтэй оролцсон байдал, амьдралын орчны сайжруулах талаар сүүдийн үсийн техникиг нэвтрүүлэхэн эсэхийг харах гэнэ. Шалгуур үзүүлэлтийг хангаж, тэргүүлсэн орх, байгууллага, аж ахуйн нэгж, багуудад 300-500 мянган төгрөгийн монгол ургамшуулалт орхын 5-нд зохион явуулах юм байна.

ОРХОН АЙМАГ

Гамшигт өртсөн иргэдэд гэр олгожээ

Байгалийн гамшигт өргөж орон гэртгүй болсон таван иргэнд аймгийн Засаг дарга Д.Батгүлт, “Эрдэнэт үйлдвэр” ХХК-ийн Ерөнхий захирал Х.Бадамсүрэн нар гэр гардуулсаа. Тодруулбал, Булган аймгийн Орхон сумын “Оросын булаг”, Жаргалант сумын Дулаан-Уул баг, Залуутийн өвөр зүс бүй баяншид шалгаруулалттараар ажилдагтай байгаа аж ахуйн огсон юм. Цаашид 20 айлд гэр шаардлагатай байгаа гэнэ. Уүний “Эрдэнэт үйлдвэр” ХХК-тай хамтран шийдвэрлэх ажээ. Байгалийн гэмтэйн гамшигт осол тохилдосн энэ үед орон нутгийн удирдлагууд яаралтай арга хэмжээ авч “Аймгийн Онцгой комисс”-ыг хэд хээнд удаа хураалдуулж хохирлын хэмжээг урьдчилсан байдлаар тогтоож түүнийг шийдвэрлэх арга хэмжээг “Эрдэнэт үйлдвэр” ХХК-тай хамтран шийдвэрлэх байна. Мөн Хот тохижуулах газар бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ ажиллаж үерийн усанд тутгудсан хогийн цэвэрлэж дуусгалаа.

ММ-ИЙН ТОДРУУЛГА

М.МОНХГЭРЭЛ: БЭЛЭН БУС ТОРГУУЛИЙН СИСТЕМИЙГ БИД ӨӨРСДӨӨ АЖИЛЛУУЛЖ БАЙГАА

Г.ГАНЧИМЭГ

Залын цагдаагийн албаны үрдүүлэлтэй сургуулийн хэлтэсийн мэргэжилтэн, цагдаагийн дэслэгээ М.Монхгэрэлээс бэлэн бус торгуултай холбоотойгоор зарим иргэнд үүсч бий асуудлыг хэрхэн шийдэж буйг тодрууллаа.

-Иргэд, жолооч нар замын хөдөлгөөнд оролцоходоо ямар нэгэн зөрчил гаргаад торгууль төлж байгаа. Гэтэл торгуулийн төлбөрөө банкинд тушаачихаад байхад нь хасалт хийхгүй байна гэдэг гомдлыг гаргаж байна?

-Бэлэн бус торгуулийн системийг цагдаагийн байгууллага 2013 оны арванхойрдугаар сараас хэрэгжүүлж эхэлсэн. Үндэсний дата центр, арилжааны банкууд, бэлэн бус торгуулийн системийг хийсэн “Smart слоуши” гэдэг гурван компанийн нэгдээн үйл ажиллагаа байсан юм. Форөөр хэлбэл, арилжааны банкаар дамжуулан иргэд торгуулийн төлөө. Тэр торгуулийн мэдээлэл нь “Smart слоуши”-аар дамжих, Үндэсний дата центрийн toruguuli.mn сайтыд очиж, иргэдэл бэлэн бус торгуул нь төлөгдсөн ѿ, үүгүй юу гэдэг мэдээллийг өгдөг байсан юм. Бэлэн бус торгууль төлөх үедээ тухайн торгуулийн хуудас буюу шийдвэрвийн бар кодыг хийж торгуулиа төлөх ёстой. Гэтэл зарим банкны төлөрүүд ч, манай иргэд ч энэ талын мэдэгүүгээр өөр ямар нэгэн газарийн газрын Мэдээлэл төлөгдүүлэх болоод энэ нь төлөгдсөн төлөвтэй шилждэгтүүг байсан. Тиймээс иргэн торгуулийн төлбөрөө төлжихаад байхад сайтан дээр төлөгдсөн гэдэг мэдээлэл ордогтүй. Нээлээд иргэд ийм гомдол гаргаж, манайд хандаж байлаа. Бид ч Үндэсний дата центр, “Smart слоуши”-нд зохих шаардлагыг тавысан. Ингээд 2017 оноос болоод энэ нь шийдвэрүүдээг хийж, төлөгдүүлэх боломжтой. Цагдаагийн албаны 106 тоотод ирж шүүлгэн шийдүүлж болно. Харин газрын хаягдаж байршилдээгээ, үүгүй ядаж сараа багасаа байх ёстой. Ийм тохилдод манайд ирээд шүүлгээ боломжтой юм. Ингээд бэлэн бус торгууль буюу цагдаагийн албаны 106 тоотод ирж шүүлгэн шийдүүлж болно. Харин газрын хаягдаж байршилдээгээ, үүгүй ядаж сараа багасаа байх ёстой. Ийм тохилдод манайд ирээд шүүлгээ боломжтой юм. Ингээд бэлэн бус торгууль буюу цагдаагийн албаны 106 тоотод ирж шүүлгэн шийдүүлж болно. Харин газрын хаягдаж байршилдээгээ, үүгүй ядаж сараа багасаа байх ёстой. Ийм тохилдод манайд ирээд шүүлгээ боломжтой юм. Ингээд бэлэн бус торгууль буюу цагдаагийн албаны 106 тоотод ирж шүүлгэн шийдүүлж болно. Харин газрын хаягдаж байршилдээгээ, үүгүй ядаж сараа багасаа байх ёстой. Ийм тохилдод манайд ирээд шүүлгээ боломжтой

ДУУЛГАХ СОНИН

“МОНГОЛЫН САЙХАН ОРОН” ХӨГЖМИЙН ЗОХИОЛ ҮНДЭСНИЙ БАЯР НААДМААР ЭГШИГЛЭНЭ

Б.Даваахүү

Алдарт хөгжмийн зохиолч А.Чойдогагсын “Монголын сайхан орон” баримтат киноны хөгжмийн зохнолыг онгороч баасан гаргат Үндэсний урлагийн их театрин тайзнаа Соёл урлагийн газрын дарга Г.Эрдэнэбат Үндэсний хөгжмийн их найрлын хамт олонд гардуулан өглөө.

Энэ үеэр тээрбэр “Төрийн соёрхолт урлагийн гавьяат Э.Чойдогийн энэхүү сайхан бүтээлийг эх хувийн Монголдоо авчирч бурэн хэмжээгэр нь

сайхан орон” баримтат киноны хөгжмийн ХБНГУ-д бүтээж байсан. Үүнээс хойш түүний бүтээл эх орондо бүрэн хэмжээгээрээ нэг ч удаа тоглогдож байгаагүй ч “Монголын сайхан орон” баримтат киноны хөгжмийн зарим хэсгээс нь сэдэвийн олон алдартай урлагийн бүтээлүүдийг Үндэсний урлагийн их театрын хамт олон бүтээж туурвиж ирсэн түүхтэй. Тэгвэл алдарт хөгжмийн зохиолч Э.Чойдогийн энэхүү сайхан бүтээлийг эх хувийн Монголдоо

бүтээсэн Шадар сайддаа баярлаж талархаснаа изэрхийлмээр байна” хэмээн юм.

Хөгжмийн зохиолч Э.Чойдогагсан энэхүү гайхамшигтай бүтээлийг 1961 онд Ардын хувьсгалын 40 жилийн ойд зориулан ХБНГУ-ны “ДЕФА” кино үйлдвэртэй хамтран бүтээж байжээ. Тэр цаг уеэс хойш Германы талд хадгалагадж байсан эх хувийг Монголын талын хүснэгтээр Засгийн газарт хүлээлгэн өгчээ. Харин энэ удаа Үндэсний хөгжмийн их найрлын

хамт олонд “Монголын сайхан орон” баримтат киноны хөгжмийн зохиолыг Соёл урлагийн газрын дарга Г.Эрдэнэбат гардууллаа. Монгол Улсын төрийн шагналт, Урлагийн гавьяат зүтгэлтийн, хөгжмийн зохиолч Эрэгзэнгийн Чойдог нь “Монголын сайхан орон” баримтат киноны хөгжмоеөс гадна “Хүргэн хүү”, “Дайсны цэргүүдээ сонсоцгоо!”, “Эх бүрдийн домог”, “Нар хиртсэн жил, “Загийн алим”, “Таван одот тутгийн эзэд”, “Туулсан зам” зэрэг киноны хөгжмийн бичиз байжээ.

Тухайн өдөр нохой, хонь жилитнээс аливаа үйлийн хийхэй зөргөй сайн. Үсэг зуухайд суралцах, бэзийн болон буяны үйл, дайсныг дарагад сайн. Зүүн нүд татвал үзэсгэлэн болох, баруун нүд татвал үйл очижхэн бүтхээ, баруун чих хангинавал гол болох, зүүн чих хангинавал сайн. Нохой уивайл ханын хэрэ болох, хэрээ дуугаравал оорийн цусыг үзэх, тагчай загатнаалт гэрт үзэсгэлэн болох, бүх бие татвал эд алдах, хөлийн тах татвал сайн эзэд. Өдрийн сайн цаг нь хуягана, бар, туулай, төрь, хонь, тахиа болой.

БИДЭНД ТОХИОЛДСОН

Дашмаа Дашдорж

Таргалсан үедээ дэлгүүр хэсвэл танд хоёр л зүйл тохиолдоно. Нэг нь ямар ч хувцас омссон муухай харагдаж, ухтээ сэтгэлэрр унана. Негоо нь, пялдага худалдагчтай таарч ухтээ магтуулна. Өчигдэр дэлгүүр ороод нэг худалдагч гэчид хэмх панаалдуулаад нэг даашин аваад ертонцийн хамгийн сайхан бистэй хүүхэн болоод л гараад ирэв. Тэгээд гэртээ орж ирээд хэмх панаалдуулснаа ойлгож байгаа юм чинь. Ха ха ха.

ОДДЫН АМЬДРАЛ

Лионель Месси хуримаа хийлээ

хосуудхоёрхүүхэдтэйюм. Гэсэн ч, эдүгээг хүртэл гэрлээгүй байв. Аргентины загвар өмсөгч узсэгэлэнт бүстгүйн Антонелла Роккуццо, Месси нарын хурим Росарио хотын тансаг зэрэглэлийн зочид буудалд болжээ. Хөлбөмбөгч Жерард Пике, дуучин Шакира, Луис Суарез нарын 260 гаруй онын танил эрхмүүд тэдний хуримд зочилжээ. Мон Мессигийн хуримын тохиолдуулан хотын гол гол газруудад нийтдээ 300 цагдаа хамгаалалтад гарч, 150 гаруй сэтгүүлч хуримын үйл ажиллагааг сурвалжилжээ. Энэ ойдийн хамгийн узсэгэлэнт сүйт бүсгүй хурмынхаа ёслолд Барселонагийн загвар зохион бүтээгч Роналдо Кларагийн урласан цагаан даашин өмссөн байна.

К.Роналдо шхрүүдийнхээз зургийг дэлгэв

Испанийн алдарт “Реал Мадрид” клубын хагас хамгаалагч Криштияно Роналдо иххүүдийнхээ зургийг оорийн цахим хуудаснаа оруулжээ. Хоёр ихрийг тээгч эх төрүүлсэн юм. Ихрүүд эрэгтэй эмэгтэй бөгөөд хүүгээ Матеу охиноо Ева хэмээн нэрлэсэн байна. Роналдо 2010 онд тээгч эхээр тээгэн хүүтэй болж байсан. Тэгвэл зурган жилийн дараа ийн хоёр ихэр хүүхэдтэй боллоо.

УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ “ГАНЗҮҮ” ЭМНЭЛЭГ

МАНАЙ ЭМНЭЛЭГ ДОТОР 5 НУУЦ, 6 САВ ЭРХТЭННИЙ ФАЧЛОЛНИЙГ УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ ТАВАН ЗАСЛЫН АРГАДР ЭМЧИЛЖ, 80-ЛАС АДСЭН ХУВЬТАЙ ҮРДҮН ҮЗҮҮЛДЭГ.

БИД ТАНА:

- Ган болон мянган зүү, шахнаглан зүү
- Хануур, сам соруул
- Шаралга
- Бумба төвнө засал
- Халуун чуулуу, давсан халуун жин засал
- Эмчилгээний цагэн барил
- Архи, сүү, сүүчин тостой бүтэн биений барил зэрэг УЛАМЖЛАЛТ АНАГААХ УХААНЫ ЭМЧИЛГЭЭ, мэдрэл, харшила, хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн онцлогогоо ЭМЧИЛГЭЭГ ЦОГИООР НЬ ХИЙХ ҮЛЧИНЭ.

**ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН
ЧАНАРТАЙ ТУСЛАМЖ
ҮЙЛЧИЛГЭЭГ БИД ҮЗҮҮЛНЭ**

Холбогдох утас: 9999-5584
9900-2332

САЛБАР 1 ХАЯГ: НАЙРСАГ
Улаанбаатар их дэлгүүрний баруун талд
“Ганзүү” эмнэлэг
/Өдрийн эмчилгээ/

САЛБАР 2 ХАЯГ: III
хороолол, 28
дугаар сургуулийн
баруун талд
“Ганзүү” эмнэлэг
/Хөвтүүлэн
эмчилнэ/